

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

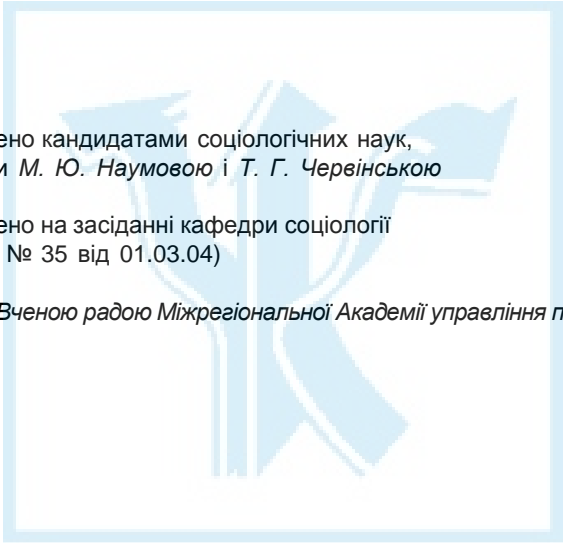

МАУП

МАУП

Київ 2005

Підготовлено кандидатами соціологічних наук,
доцентами *М. Ю. Наумовою* і *Т. Г. Червінською*

Затверджено на засіданні кафедри соціології
(протокол № 35 від 01.03.04)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Наумова М. Ю., Червінська Т. Г. Навчальна програма дисципліни
“Соціологія комунікацій” (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2005. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Соціологія комунікацій”, варіанти контрольних робіт, контрольні питання, а також список рекомендованої літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Пропонований курс є теоретичним вступом до вивчення процесів соціальної комунікації. Його завдання — ознайомити студентів-соціологів з основними положеннями соціології комунікацій як специфічної галузі соціології, що вивчає соціальні закономірності символічної діяльності з обміну інформацією в суспільстві.

У центрі уваги курсу “Соціологія комунікацій” — соціокультурні аспекти комунікації, що втілює і транслює за допомогою механізмів знакової регуляції інтегрований індивідуальний і колективний досвід: їх статус у суспільстві та культурі, соціальні механізми комунікативної взаємодії, види та рівні комунікацій, їх засоби і бар’єри. Передбачається також ознайомлення студентів з основними теоретичними підходами до вивчення комунікації: онтологізуючим, інструментальним, розуміючим, семіологічним, а також з основними поняттями цих теоретичних перспектив.

Для контролю і самоконтролю якості засвоєння матеріалу курсу вміщено варіанти контрольних робіт, а також перелік контрольних питань. Темі контрольних робіт за варіантами студент визначає за власним вибором.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН вивчення дисципліни

“СОЦІОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЙ”

№ пор.	Назва теми
1	Об’єкт, предмет і методи соціології комунікацій
2	Комунікативні та інформаційні процеси в суспільстві: історія і сучасність
3	Символічний зміст суспільного життя
4	Основні теоретичні підходи до соціологічного вивчення комунікації
5	Комунікативний процес
6	Види комунікації
7	Рівні комунікації: міжособистісна комунікація
8	Рівні комунікації: масова комунікація

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни

“СОЦІОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЙ”

Тема 1. Об'єкт, предмет і методи соціології комунікацій

Завдання та структура курсу. Соціологія комунікацій як спеціальна галузь соціології. Об'єкт, предмет і методи соціології комунікацій. Базові категорії дисципліни: комунікація, інтеракція, спілкування, інформація. Специфіка соціологічного аналізу комунікації. Методи соціологічного дослідження комунікації: опитувальні техніки (анкетування, інтерв'ю), спостереження, контент-аналіз, критичний аналіз дискурсу.

Література [3; 9; 24; 25; 33; 38–43; 45; 52; 53]

Тема 2. Комунікативні та інформаційні процеси в суспільстві: історія і сучасність

Комунікативні та інформаційні процеси: визначення, схожість і відмінність. Історія розвитку соціальних комунікацій та еволюція засобів комунікації. Комунікація в стародавніх, традиційних і сучасних суспільствах. Міфологічно-фольклорна, вербальна і аудіовізуальна стадії розвитку засобів комунікації. Концепція еволюції комунікативних технологій Г. Маклюєна. Сучасний етап еволюції змісту і засобів комунікації. Глобалізація. Природні та штучні комунікативні системи.

Література [3–5; 7; 8; 10; 17; 21; 22; 25; 27–29; 32]

Тема 3. Символічний зміст суспільного життя

Культура як спосіб породження і відтворення систем цінностей, норм, ідей, символів, стереотипів, де відображаються історична спадщина, традиція, виражається самотність спільноти. Символічний зміст суспільного життя. Поняття знака, сенсу, значення, інтерпретації, розуміння.

Комунікативні механізми відтворення соціального порядку. Інституціоналізація як результат безперервної комунікативної/

інтерпретативної активності соціальних агентів. Легітимація і походження символічних універсумів (П. Бергер, Т. Лукман). Концепція соціального розподілу знання і “кінцевих областей значень” А. Шюца.

Поняття соціального знання як капіталу загальних схем інтерпретації. Інтерсуб’єктивність. Індивідуальне суб’єктивне розуміння соціальної ситуації як приписування сенсу певній практиці або соціальній ситуації на основі інтерсуб’єктивної системи повсякденних значень. Поняття природної установки свідомості (А. Шюц). Фонові очікування (Г. Гарфінкель).

Література [2; 6; 15; 18; 19; 29; 58; 59]

Тема 4. Основні теоретичні підходи до соціологічного вивчення комунікації

Онтологізуючий і розуміючий підходи до вивчення комунікації, їх світоглядні та методологічні особливості.

Осмисленість соціальної дії: М. Вебер. Онтологізація поняття комунікації в сучасних соціологічних теоріях. Концепція Н. Лумана.

Семіотична концепція комунікації. Праці Ч. Пірса, Ф. Сосюра. Код як система організації знаків. Типи кодів (презентаційні та репрезентаційні, загальні та спеціальні, логічні, естетичні). Семантичний трикутник. Денотація і конотація. Семантика, синтактика, прагматика.

Розуміючий підхід до вивчення комунікативних феноменів: витоки, основні принципи. Рівні розуміння: метод і досвід. Міф про Гермеса та історія герменевтики. Розуміння як тлумачення тексту, реконструкція задуму автора (Ф. Шлейєрмахер, Дільтей). Розуміння як інтерсуб’єктивний досвід повсякденного життя. Спадкоємність ідей герменевтики в соціальній феноменології.

Література [2; 15; 16; 21; 22; 30; 38; 46; 47; 55; 56; 58; 59]

Тема 5. Комунікативний процес

Структурні моделі комунікації. Формула Лассуела. Недоліки лінійної моделі комунікації Лассуела. Циркулярна модель комунікативного процесу Осгуда-Шрамма. Основні елементи комунікативного процесу: джерело, кодування і декодування, повідомлення, канал, одержувач, зворотний зв'язок.

Комунікативні бар'єри. Класифікація бар'єрів комунікації: бар'єри середовища комунікації, технічні бар'єри, психофізичні та соціокультурні бар'єри.

Література [3; 9; 24; 25; 33; 38–43; 45; 52; 53]

Тема 6. Види комунікації

Основні види комунікації: загальне та особливе (вербальна і невербальна комунікації). Місце природної мови серед інших знакових систем. Мова і мовлення. Усномова комунікація. Відмінності мовленнєвої поведінки (артикуляція, інтонація, гучність, членороздільність). Письмомовна комунікація: власливості, види, функції.

Невербальна комунікація. Кинесика: жести, пози, міміка, погляди. Феномени невербального спілкування: дистанція, контакт очима, дизайн інтер'єру, артефакти. Проксеміка: дослідження просторових чинників комунікації. Будинок, офіс, вулиця, поселення як комунікативне середовище.

Час як чинник комунікації. Пауза і ритм.

Література [3; 9; 14; 23–25; 33; 38–43; 45; 52; 53]

Тема 7. Рівні комунікації: міжособистісна комунікація

Порівняльний аналіз масової та міжособистісної комунікацій. Аксиоми міжособистісної комунікації. Когнітивний та інтерактивний рівні комунікації.

Міжособистісна взаємодія у символічному інтеракціонізмі. Концепція Дж. Міда.

“Конструювання” елементів ситуації взаємодії в процесі комунікації. Буденні типізації і запас наявного знання (А. Щюц).

Подолання відмінності індивідуальних перспектив за допомогою двох головних ідеалізацій: “взаємозамінності поглядів” і “збігу систем релевантностей”. Повсякденність як реальність особливого роду.

Дорефлексивність фонових очікувань учасників взаємодії. “Гарфінкелінг” як руйнування типових зразків взаємодії (Г. Гарфінкель).

Комунікативна дія і комунікативна компетентність (Ю. Хабермас). Дискурс як комунікативна подія.

Література [2; 6; 15; 18; 19; 29; 34–36; 58; 59]

Тема 8. Рівні комунікації: масова комунікація

Соціальна природа та історична обумовленість масової комунікації. Сутність масової комунікації. Поняття масового суспільства і масової культури в Критичній теорії (франкфуртська школа). Форми та характеристики масової культури. Концепція інформаційного суспільства (Р. Белл, О. Тоффлер).

Інформаційні, нормативні, ідентифікуючі, культуротворчі функції масової комунікації. Масова комунікація як соціальний інститут. Взаємодія ЗМІ з іншими інституційними системами суспільства.

Засоби масової комунікації: визначення, види, еволюція. “Гарячі” і “холодні” ЗМІ. Електронні засоби масової комунікації. Віртуалізація соціальних відносин. Симулякри і гіперреальність (Ж. Бодрийяр). Глобальна мережа: соціальні та культурні функції.

Література [3; 9; 24; 25; 32; 33; 38–43; 45; 52; 53]

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ.

Варіант 1

1. Об'єкт, предмет і методи соціології комунікацій.
2. Комунікативні механізми відтворення соціального порядку.
3. Невербальна комунікація. Кинесика: жести, пози, міміка, погляди.

Варіант 2

1. Базові категорії соціології комунікацій: комунікація, інтеракція, спілкування, інформація.
2. Концепція соціального розподілу знання і “кінцевих областей значень” А. Шюца.
3. Недоліки лінійної моделі комунікації Лассуела.

Варіант 3

1. Комунікативні та інформаційні процеси: визначення, схожість і відмінність.
2. Соціальна природа та історична обумовленість масової комунікації.
3. Концепція еволюції комунікативних технологій Г. Маклюена.

Варіант 4

1. Історія розвитку соціальних комунікацій та еволюція засобів комунікації.
2. Поняття інтерсуб'єктивності.
3. Інформаційні, нормативні, ідентифікуючі, культуротворчі функції масової комунікації.

Варіант 5

1. Комунікація у стародавніх, традиційних і сучасних суспільствах.
2. Класифікація бар'єрів комунікації: бар'єри середовища комунікації, технічні бар'єри, психофізичні та соціокультурні бар'єри.
3. Семіотична концепція комунікації. Праці Ч. Пірса, Ф. Сосюра.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Соціологія комунікацій як спеціальна галузь соціології.
2. Об'єкт, предмет і методи соціології комунікацій.
3. Базові категорії соціології комунікацій: комунікація, інтеракція, спілкування, інформація.
4. Специфіка соціологічного аналізу комунікації.
5. Методи соціологічного дослідження комунікації: загальна характеристика.
6. Релевантність опитувальних технік (анкетування, інтерв'ю) у дослідженні комунікативних процесів.
7. Аналіз дискурсу (Т. А. ван Дейк).
8. Контент-аналіз у дослідженнях комунікації.
9. Комунікативні та інформаційні процеси: визначення, схожість і відмінність.
10. Історія розвитку соціальних комунікацій та еволюція засобів комунікації.
11. Комунікація у стародавніх, традиційних і сучасних суспільствах.
12. Міфологічно-фольклорна, вербальна та аудіовізуальна стадії розвитку способів комунікації.
13. Концепція еволюції комунікативних технологій Г. Маклюена.
14. Відмінність суспільств усної та письмової культури за Г. Маклюеном.
15. Принципи природної комунікації за Г. Маклюеном.
16. Сучасний етап еволюції змісту і засобів комунікації.
17. Глобалізація комунікативних процесів.
18. Природні та штучні комунікативні системи.
19. Символічний зміст суспільного життя.
20. Поняття знаку, сенсу, значення.
21. Поняття інтерпретації та розуміння.
22. Комунікативні механізми відтворення соціального порядку.
23. Інституціоналізація як результат безперервної комунікативної/інтерпретативної активності соціальних агентів.
24. Легітимація і походження символічних універсумів (П. Бергер, Т. Лукман).

25. Концепція соціального розподілу знання і “кінцевих об-ластей значень” А. Шюца.
26. Поняття соціального знання як капіталу загальних схем інтерпретації.
27. Поняття інтерсуб’єктивності.
28. Індивідуальне суб’єктивне розуміння соціальної ситуації як приписування сенсу певній практиці або соціальній ситуації на основі інтерсуб’єктивної системи буденних значень.
29. Поняття природної установки свідомості (А. Шюц).
30. Фонові очікування (Г. Гарфінкель).
31. Онтологізуючий (онтологічний) і розуміючий підходи до вивчення комунікації, їх світоглядні та методологічні особливості.
32. Онтологізація поняття комунікації в сучасних соціологіч-них теоріях.
33. Концепція Н. Лумана.
34. Семіотична концепція комунікації. Праці Ч. Пірса, Ф. Сос-сюра.
35. Код як система організації знаків.
36. Типи кодів (презентаційні та репрезентаційні, загальні та спеціальні, логічні, естетичні).
37. Семантичний трикутник. Денотація і коннотація.
38. Семантика, синтактика, прагматика.
39. Розуміючий підхід до вивчення комунікативних феноменів: витоки, основні принципи.
40. Рівні розуміння: метод і досвід.
41. Розуміння як тлумачення тексту, реконструкція задуму автора (Ф. Шлейєрмахер, Дільтей).
42. Розуміння як інтерсуб’єктивний досвід повсякденного жит-тя.
43. Спадкоємність ідей герменевтики в соціальній феномено-логії.
44. Структурні моделі комунікації.
45. Формула Лассуела.
46. Недоліки лінійної моделі комунікації Лассуела.
47. Циркулярна модель комунікативного процесу Осгуда-Шрамма.

48. Основні елементи комунікативного процесу: джерело, кодування і декодування, повідомлення, канал, одержувач, зворотний зв'язок.
49. Комунікативні бар'єри.
50. Класифікація бар'єрів комунікації: бар'єри середовища комунікації, технічні, психофізичні та соціокультурні бар'єри.
51. Основні види комунікації: загальне та особливе (вербальна і невербальна комунікації).
52. Місце природної мови серед інших знакових систем. Мова і мовлення.
53. Усномовна комунікація.
54. Відмінності мовленнєвої поведінки (артикуляція, інтонація, гучність, членороздільність).
55. Письмомовна комунікація: властивості, види, функції.
56. Невербальна комунікація. Кинесика: жести, пози, міміка, погляди.
57. Феномени невербального спілкування: дистанція, контакт очима, дизайн інтер'єру, артефакти.
58. Проксеміка: дослідження просторових чинників комунікації. Будинок, офіс, вулиця, поселення як комунікативне середовище.
59. Час як чинник комунікації. Пауза і ритм.
60. Порівняльний аналіз масової та міжособистісної комунікацій.
61. Аксиоми міжособистісної комунікації.
62. Когнітивний та інтерактивний рівні комунікації.
63. Міжособистісна взаємодія в символічному інтеракціонізмі.
64. Концепція Дж. Міда.
65. "Конструювання" елементів ситуації взаємодії в процесі комунікації.
66. Буденні типізації і запас наявного знання (А. Щюц).
67. Подолання відмінності індивідуальних перспектив за допомогою двох головних ідеалізацій: "взаємозамінності погляду" і "збігу систем релевантностей".
68. Повсякденність як реальність особливого роду.
69. Дорефлексивність фонових очікувань учасників взаємодії.

70. “Гарфінкелінг” як руйнування типових зразків взаємодії. (Г. Гарфінкель).
71. Поняття комунікативної дії (Ю. Хабермас).
72. Комунікативна компетентність (Ю. Хабермас).
73. Дискурс як комунікативна подія.
74. Соціальна природа та історична обумовленість масової комунікації.
75. Сутність масової комунікації.
76. Поняття масового суспільства та масової культури в Критичній теорії (франкфуртська школа).
77. Форми і характеристики масової культури.
78. Концепція інформаційного суспільства (Р. Белл, О. Тоффлер).
79. “Третя хвиля” О. Тоффлера.
80. Інформаційні, нормативні, ідентифікуючі, культуротворчі функції масової комунікації.
81. Масова комунікація як соціальний інститут.
82. Взаємодія ЗМІ з іншими інституційними системами суспільства.
83. Масова комунікація як індустрія.
84. Засоби масової комунікації: визначення, види, еволюція.
85. “Гарячі” і “холодні” ЗМІ.
86. Електронні засоби масової комунікації.
87. Віртуалізація соціальних відносин.
88. Симулякри та гіперреальність (Ж. Бодрияр).
89. “Реквієм по мас-медіа” Ж. Бодрияра.
90. Глобальна мережа: соціальні і культурні функції.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бауман З. Индивидуализированное общество. — М., 2002.
2. Белл Р. Социоллингвистика: Цели. Методы. Проблемы. — М., 1980.
3. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. — М., 1995.
4. Березин В. Теория массовой коммуникации. — М., 1994.

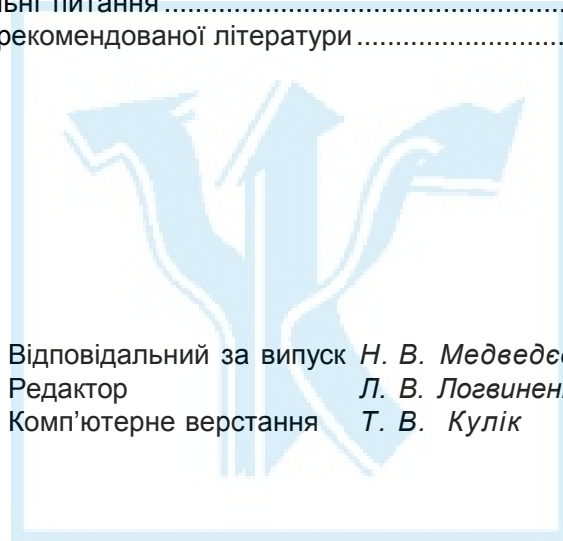
5. *Беньямин В.* Производство искусства в эпоху его технической воспроизводимости: Избранные эссе. — М., 1996.
6. *Бодрийар Ж.* Реквием по масс-медиа // Поэтика и политика / Под ред. Н. Шматко. — М., 1999.
7. *Бодрийар Ж.* Система вещей. — М., 1998.
8. *Борев В. Ю., Коваленко А. В.* Культура и массовая коммуникация. — М., 1986.
9. *Бретон Ф., Пру С.* Взрыв коммуникации. Рождение новой идеологии. — М., 1990.
10. *Буданцев Ю.* Социология массовой коммуникации. — М., 1995.
11. *Бурдые П.* О телевидении и журналистике. — М., 2002.
12. *Валлерстайн И.* Конец знакомого мира. — М., 2003.
13. *Вебер М.* Основные социологические понятия // М. Вебер. Избранные произведения. — М., 1990.
14. *Грушин Б. А.* Массовое сознание. — М., 1987.
15. *Дейк Т. А ван.* Язык, познание, коммуникация. — М., 1989
16. *Дридзе Т. М.* Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации. — М., 1984.
17. *Дьякова Е., Трахтенберг А.* Массовая коммуникация и проблема конструирования реальности: анализ основных теоретических подходов. — Екатеринбург, 1999.
18. *Землянова Л. М.* Современная американская коммуникативистика. — М., 1995.
19. *Зернецька О. В.* Нові засоби масової комунікації (соціокультурний аспект). — К., 1993.
20. *Ионин Л. Г.* Понимающая социология. — М., 1978.
21. *Ионин Л. Г.* Социология культуры. — М., 1998.
22. *Иванов В. Ф.* Контент-анализ: методология і методика дослідження. — К., 1994.
23. *Кастельс М.* Информационная эпоха: экономика, общество и культура. — М., 2000.
24. *Кастельс М.* Становление общества сетевых структур // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология / Под ред. В. Л. Иноземцева. — М., 1997.
25. *Клюев Е. В.* Речевая коммуникация. — М., 1998.

26. *Конецкая В. П.* Социология коммуникации. — М., 1997.
27. *Коренкой А. А.* Информация и массовая коммуникация. — К., 1986.
28. *Коробейников В. С.* Редакция и аудитория: социологический анализ. — М., 1983.
29. *Костенко Н. В.* Ценности и символы в массовой коммуникации. — К., 1993.
30. *Кочергин А. Н., Коган В. З.* Проблемы информационного взаимодействия в обществе. — М., 1980.
31. *Лиотар Ж.-Ф.* Состояние постмодерна. — М., 1998.
32. *Луман Н.* Общество как социальная система. — М., 2004.
33. *Маркузе Г.* Одномерный человек. — К., 1994.
34. *Медиа в выборах: между политикой и культурой* / Под ред. Н. Костенко. — К., 1999.
35. *Мельник Г. С.* Mass Media: психологические процессы и эффекты. — СПб., 1996.
36. *Методологические и методические проблемы контент-анализа: В 2 т.* — М., 1973.
37. *Мид Дж.* Аз и Я // Американская социологическая мысль. Тексты. — М., 1994.
38. *Мид Дж.* Интернализированные другие и самость // Американская социологическая мысль. Тексты. — М., 1994.
39. *Мид Дж.* От жеста к символу // Американская социологическая мысль. Тексты. — М., 1994.
40. *Моль А.* Социодинамика культуры. — М., 1973.
41. *Назаров М. М.* Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований. — М., 2003.
42. *Нозль Э.* Массовые опросы. — М., 1979.
43. *Основы теории коммуникации* / Под ред. М. Василика. — М., 2003.
44. *Почепцов Г.* Коммуникативные технологии двадцатого века. — М.; К., 2000.
45. *Современные методы исследования средств массовой коммуникации.* — Таллинн, 1983.
46. *Проблемы сбора первичных данных в социологии средств массовой информации: Метод. рек.* — М., 1984.

47. *Психолінгвістическіе* проблемы массовой коммуникации. — М., 1974.
48. *Соколов А. В.* Введение в теорию социальной коммуникации. — СПб., 1996.
49. *Соссюр Ф.* Заметки по общей лингвистике. — М., 1990.
50. *Соссюр Ф.* Труды по общему языкознанию. — М., 1958.
51. *Социология* средств массовой коммуникации / Под ред. Ю. Буданцева. — М., 1991.
52. *Соціологія* / За ред. С. Макеєва. — К., 1999.
53. *Терин В. П.* Массовая коммуникация: социокультурные аспекты политического воздействия. — М., 1999.
54. *Трескова С. И.* Социолінгвістическіе проблемы массовой коммуникации. — М., 1989.
55. *Федотова Л. Н.* Анализ содержания — социологический метод изучения средств массовой коммуникации. — М., 2001.
56. *Федотова Л. Н.* Социология массовой коммуникации. — СПб., 2003.
57. *Фирсов Б. М.* Пути развития массовой коммуникации. — М., 1973.
58. *Хабермас Ю.* Комунікативна дія і дискурс // Л. А. Ситниченко. Першоджерела комунікативної філософії: Навч. посіб. — К., 1996.
59. *Эко У.* Отсутствующая структура. — М., 1998.
60. *Эффективность* средств массовой информации / Под ред. Г. Давыдюка, В. Коробейникова. — Минск, 1986.
61. *Язык* и массовая коммуникация. — М., 1984.
62. *Язык* и моделирование социального взаимодействия. — Благовещенск, 1998.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Соціологія комунікацій”	3
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Соціологія комунікацій”	4
Варіанти контрольних робіт	7
Контрольні питання	9
Список рекомендованої літератури	12

Відповідальний за випуск *Н. В. Медведєва*
Редактор *Л. В. Логвиненко*
Комп'ютерне верстання *Т. В. Кулік*

МАУП
Зам. № ВКЦ-1908

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП